

บทที่ 3

บทบาทของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในการวินิจฉัยคดีทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลักษณะเป็นคดีปกครอง

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นศาลชำนาญพิเศษที่กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อชำระคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายเครื่องหมายการค้า เป็นต้น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

3.1 แนวความคิดในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

3.1.1 แนวความคิดในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

แนวความคิดในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นเนื่องจากคดีทรัพย์สินทางปัญญาและคดีการค้าระหว่างประเทศมีลักษณะคดีพิเศษแตกต่างจากคดีทั่วไปจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีจากผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้การอำนวยความสะดวกทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม รวดเร็วมีประสิทธิภาพ และเป็นบรรทัดฐาน ได้รับความเชื่อถือในระดับสากล⁸⁴

3.1.2 ประวัติดและความเป็นมาในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

กระทรวงยุติธรรมได้เสนอโครงการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้เป็นศาลชำนาญพิเศษพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและคดีการค้าระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากคดีประเภทดังกล่าวมีความยุ่งยากซับซ้อนและมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไป โดยได้บรรจุโครงการนี้ไว้ใน

⁸⁴ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง. (ม.ป.ป.). *ความเป็นมา*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2557, จาก <http://www.ipitc.coj.go.th/info.php?info=about>

แผนพัฒนาศาลและกระทรวงยุติธรรม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535-2539⁸⁵ และได้เสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการจัดตั้งรูปแบบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2536 และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2536 จากนั้นได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณากร่างกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นเพื่อพิจารณากร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. และได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนที่ 55ก. วันที่ 25 ตุลาคม 2539⁸⁶ โดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเปิดทำการได้เปิดทำการขึ้นในวันที่ 1 ธันวาคม 2540

3.2 ประเภทคดีที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจในการพิจารณาและพิพากษา

การที่มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาออกมาเพื่อคุ้มครองและรับรองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาย่อมเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภคในการที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากทรัพย์สินทางปัญญาอีกด้วย และการที่กฎหมายให้ความคุ้มครองนี้เอง ก็จะเป็นแรงจูงใจส่งเสริมให้บุคคลกล้าที่จะคิดค้น ต่อยอดความคิดและพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานทางทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้นส่งผลให้เกิดวิวัฒนาการทางทรัพย์สินทางปัญญาที่สูงขึ้น การแข่งขันทางการค้า การประกอบธุรกิจขยายกว้างขึ้นเพราะบุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานจะมีความมั่นใจว่าผลงานของตนจะไม่ถูกผู้อื่นล่วงละเมิดเพราะนอกจากจะมีกฎหมายที่เข้ามารับรองสิทธิทางความคิดของตนแล้ว ยังมีบทกฎหมายที่ออกมาเพื่อลงโทษผู้ที่กระทำการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอีกด้วย⁸⁷ ซึ่งกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศอาจมีแหล่งที่มาดังต่อไปนี้

⁸⁵ จาก *กรณีศึกษากระบวนการวิธีพิจารณาคดีพิเศษของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเพิ่มพูนประสิทธิภาพในระบบวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม* (น. 35), โดย กิระณา สุมาวงศ์, 2542, การศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 11.

⁸⁶ ปกรณ์ ม่วงทอง. (ม.ป.ป.). *ประวัติศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2557, จาก <http://www.l3nr.org/posts/155956>

⁸⁷ จาก *สิทธิบัตร หลักกฎหมายและแนววิธีปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์* (น. 9), โดย จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คือ สนธิสัญญา (Treaties) หรือประเพณีปฏิบัติมายาวนาน (Customs) หรือหลักปฏิบัติระหว่างประเทศทั่วไป (General Principles) หรือคำพิพากษาของศาล (Judicial Decisions)⁸⁸

อนึ่งทรัพย์สินทางปัญญามีหลายประเภทด้วยกัน แต่ในส่วนนี้จะขอกล่าวถึงแนวความคิดพื้นฐานในการคุ้มครองของทรัพย์สินทางปัญญาทั้ง 3 ประเภทดังต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์ (Copyrights) เมื่อบุคคลใดมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และได้กระทำการถ่ายทอดความคิดของตนเองออกมาเป็นผลงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานเขียน วรรณกรรม ศิลปกรรม ภาพวาด ภาพถ่าย การสร้างภาพยนตร์หรือแม้แต่ดนตรีกรรม การแต่งเพลงหรือท่วงทำนองเป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานที่ถูกถ่ายทอดออกมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลเหล่านั้นทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์จึงมีความชอบธรรมและมีสิทธิที่จะใช้หรือแสวงหาประโยชน์จากผลงานของตนแต่เพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็นการทำซ้ำหรือดัดแปลงผลงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นตลอดจนมีสิทธิที่จะห้ามไม่ให้ผู้อื่นนำงานของตนไปใช้โดยที่ไม่ได้รับอนุญาตก่อนลิขสิทธิ์จึงเป็นสิทธิที่ไม่มีรูปร่างกล่าวคือเป็นสิทธิหวงกันของเจ้าของที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเป็นสิทธิที่จะห้ามไม่ให้ผู้อื่นนำงานของเจ้าของไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตนั่นเอง⁸⁹

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ รอดจันทร์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของลิขสิทธิ์ไว้ว่า

“ลิขสิทธิ์สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในหลายรูปแบบหลายลักษณะ เช่น นำผลงานอันมีลิขสิทธิ์มาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าหรือนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งผลจากการนำผลงานอันมีลิขสิทธิ์มาใช้ประโยชน์จะก่อให้เกิดการพัฒนาและความก้าวหน้าทางการศึกษา ศิลปะวิทยาการ ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจและการค้ารวมทั้งก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น การสร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ใหม่ ๆ การสร้างสรรค์เครื่องมือบันทึกเสียงบันทึกภาพใหม่ ๆ เป็นต้น ประเทศใดที่มีการสร้างสรรค์ผลงานด้านลิขสิทธิ์เป็นจำนวนมากและต่อเนื่อง ประเทศนั้นก็จะมีความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจได้โดยการขายผลงานอันมีลิขสิทธิ์ในต่างประเทศและลดการนำเข้าผลงานอันมีลิขสิทธิ์จากต่างประเทศ”⁹⁰

⁸⁸ จาก คำอธิบายพร้อมด้วยบทกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาพร้อมคำพิพากษาฎีกาเรียงมาตรา (น. 4), โดย วิศิษฐ์ ศรีพิบูลย์, 2548, กรุงเทพมหานคร: ทิพยดา.

⁸⁹ จาก คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เนติบัณฑิตยสภา ครั้งที่ 6, โดย ปัญญา ดิพคุณ, 2550, กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

⁹⁰ จาก ลิขสิทธิ์ หลักกฎหมายและแนววิธีปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองและการแสวงหาประโยชน์จากงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ (น. 35-36), โดย จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, 2555, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สิทธิบัตร (Patent) เป็นรูปแบบของทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งซึ่งตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 3 วรรคหนึ่งได้ให้นิยามของคำว่า “สิทธิบัตร” หมายความว่าหนังสือสำคัญที่ออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งในความหมายของกฎหมายจึงหมายถึง เอกสารสิทธิอันเป็นสิทธิที่มีเอกสารที่จะแสดงการรองรับฐานะของสิทธิในรูปของหนังสือสำคัญ⁹¹ ดังนั้นสิทธิบัตรจึงมีความแตกต่างจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นเนื่องจากสิทธิประเภทอื่นนั้นไม่ได้ก่อตั้งขึ้นจากหนังสือหรือเอกสารเป็นสำคัญเพราะผู้ที่แสดงความเป็นเจ้าของการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีชื่อในสิทธิบัตรเท่านั้น สิทธิบัตรจึงเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่มุ่งคุ้มครองและส่งเสริมการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เป็นเรื่องของการอนุญาตให้ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะผลิต ทำซ้ำ ใช้ จำหน่าย นำเข้า ส่งออกหรือกระทำได้ด้วยประการใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตรนั้น ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายได้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรไว้ 2 ประเภทด้วยกัน คือ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ และสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์⁹²

1. การประดิษฐ์ (Invention) หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับลักษณะองค์ประกอบ โครงสร้างหรือกลไกของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งกรรมวิธีในการผลิตการรักษาหรือปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น หรือทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ขึ้นใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น กลไกของเครื่องยนต์ ยารักษาโรค วิธีการในการเก็บรักษาพืชผักผลไม้ไม่ให้เน่าเสียเร็วเกินไป เป็นต้น

2. การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น การออกแบบแก้วน้ำให้มีรูปร่างเหมือนรองเท้า เป็นต้น

เครื่องหมายการค้า (Trade Marks) ต้องการลดความสับสนหลงผิดไม่ให้เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของหรือแหล่งกำเนิดของสินค้า มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการค้ารายหนึ่งจากผู้ประกอบการค้าอีกรายหนึ่ง⁹³

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่กล่าวมา แม้ว่าจะเป็นสิทธิของเอกชน แต่รัฐจำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้ความคุ้มครอง ดูแล ปกป้องและส่งเสริมการใช้สิทธิดังกล่าวให้อยู่ในกรอบและ

⁹¹ คำบรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เนติบัณฑิตยสภา, เล่มเดิม.

⁹² คำอธิบายพร้อมด้วยกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกาเรียงมาตรา (น. 17), เล่มเดิม.

⁹³ จาก ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (น. 281), โดย ไชยยศ เหมะรัชตะ, กรกฎาคม 2550, กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

ขอบเขตอันเป็นเนื่องมาจากสิทธิเหล่านี้มีลักษณะที่แตกต่างจากสิทธิในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยทั่วไป มีการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการสิ้นสุดสิทธิต่างจากสิทธิเอกชนประเภทอื่น ๆ และที่สำคัญยังมีความเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจของไทยที่อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ เนื่องจากผู้ที่เป็นเจ้าของสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาย่อมใช้สิทธินั้นอ้างอิงกับบุคคลอื่นได้ แม้ว่าอาจจะเทียบได้กับความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั่วไป แต่ความซับซ้อนและความยุ่งยากอยู่ตรงที่สิ่งที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามุ่งรับรองและคุ้มครองก็คือ ความคิดในการผลิต ในการออกแบบสร้างสรรค์ที่คิดค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานหรือผลผลิตดังกล่าวนั่นเอง ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่จับต้องหรือสัมผัสเพื่อหยิบยกมาอ้างอิงแก่บุคคลอื่นได้โดยง่าย แม้บางอย่างจะมีผลผลิตที่ออกมาในรูปของวัตถุสิ่งของที่จับต้องได้ เช่น หนังสือ เครื่องจักรกลฯ ก็ตาม ดังนั้นรัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ จึงต้องเข้ามาให้ความร่วมมือในการรับรองความเป็นเจ้าของในสิทธิทางความคิดเหล่านี้โดยการขึ้นทะเบียนไว้เพื่อให้ทั้งเอกชนภายในประเทศและนอกประเทศสามารถรับรู้และตรวจสอบได้

โดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาคดี ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ดังต่อไปนี้

มาตรา 7 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้

- (1) คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร
- (2) คดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275
- (3) คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรและคดีพิพาทตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ
- (4) คดีแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275
- (5) คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง
- (6) คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมตาม (5) การส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ทรัสต์รีซีท รวมทั้งการประกันเกี่ยวกับกิจการดังกล่าว

(7) คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักเรือ

(8) คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุบตลาดและการอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ

(9) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทในการออกแบบวงจรรวม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางการค้า ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า ความลับทางการค้า และการคุ้มครองพันธุ์พืช

(10) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

(11) คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตาม (3) ถึง (10)

คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าศาลทรัพย์สินทางปัญญามีอำนาจพิจารณาและพิพากษาได้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีความเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้มาจากความคิดสร้างสรรค์อันเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบางฉบับให้ถือว่าการกระทำความผิดต่อสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่นเป็นความผิดทางอาญาและมีบทลงโทษทางอาญาแก่ผู้นั้นด้วย

แต่อย่างไรก็ตามนอกเหนือไปจากคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว หากพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่า มีคดีแพ่งอีกประเภทหนึ่งซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับลักษณะของคดีปกครองแล้วจะพบว่าข้อพิพาทดังกล่าวเข้าลักษณะของคดีปกครอง กล่าวคือ ในการที่เอกชนจะกระทำการใดเพื่อให้ตนได้มาซึ่งสิทธิหรือสิ้นสุดสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญานั้น ย่อมจะต้องมีบุคคลากรในทางภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งก็คือกรมทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เนื่องจากสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญานี้รัฐได้ตรากฎหมายเข้ามารับรองและบังคับใช้ให้แก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการรับจดทะเบียนหรือการเพิกถอนการจดทะเบียนสิทธิบัตรหรือเครื่องหมายการค้า⁹⁴ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง การที่เอกชนจะไม่พอใจในการกระทำหรือการมีคำสั่งบางประการของเจ้าหน้าที่รัฐที่ส่งผลกระทบต่อตนได้มาซึ่งสิทธิหรือการสิ้นสุดสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาของเขาโดยตรงย่อมเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าคดีทรัพย์สินทาง

⁹⁴ จาก การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองโดยเจ้าหน้าที่หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครอง (น. 5), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2557, กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.

ปัญหาซึ่งเป็นคดีแพ่งที่ขึ้นสู่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ นั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน ดังต่อไปนี้

3.2.1 คดีทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลักษณะเป็นคดีปกครองโดยแท้

กรณีคดีที่มีการฟ้องโต้แย้งว่ากรมทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งส่วนราชการมีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือนายทะเบียน ตลอดจนคณะกรรมการใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาโดยไม่ชอบ อาจเป็นการไม่ชอบในรูปแบบขั้นตอนหรือกระบวนการในการพิจารณาเพื่อจัดให้มีคำสั่งเกี่ยวกับการรับจดทะเบียนหรือไม่รับจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาหรือการพิจารณาอุทธรณ์ของคณะกรรมการ เป็นต้น โดยไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการโต้แย้งพิพาทสิทธิระหว่างเอกชนด้วยกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเอกชนทั้งสิ้นและการที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกระทำการในเรื่องดังกล่าว ได้มีคำสั่งบางประการซึ่งมีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นหรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลผู้นั้นโดยตรง อันเป็นลักษณะของการที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้จัดทำหรือมีคำสั่งทางปกครองมายังเอกชนที่เกี่ยวข้องนั่นเอง ซึ่งหากนำมาพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วจะพบว่าต้องตามลักษณะของการเป็นคำสั่งทางปกครอง ดังที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้กำหนดนิยามของคำว่า “คำสั่งทางปกครอง” ไว้ในมาตรา 5 หมายความว่า

(1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรองและการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

(2) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

จากคำนิยามดังกล่าวจะพบว่าคำสั่งทางปกครองหมายความรวมถึงการรับจดทะเบียน ตลอดจนการไม่รับจดทะเบียน และการเพิกถอนการจดทะเบียนด้วย โดยอาจแยกองค์ประกอบของคำสั่งทางปกครองออกได้เป็น 5 ประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งต้องเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น โดยเจ้าหน้าที่อาจเป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคลหรือนิติบุคคล ซึ่งได้ใช้อำนาจหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย

2. คำสั่งนั้นต้องเป็นการใช้อำนาจปกครองตามกฎหมายฝ่ายเดียวบังคับแก่เอกชน โดยที่เอกชนผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่จำเป็นต้องให้ความยินยอมด้วยแต่อย่างใด

3. ผลจากการออกคำสั่งนั้น ต้องเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลเนื่องจากคำสั่งทางปกครองนั้นเป็นการกระทำที่มุ่งผลในทางกฎหมายดังที่กล่าวไว้ในนิยามตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

4. คำสั่งนั้นต้องมีผลเฉพาะกรณี กล่าวคือมีผลบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง

5. คำสั่งนั้นต้องมีผลโดยตรงออกไปภายนอกฝ่ายปกครองเนื่องจากคำสั่งทางปกครองมีผลเป็นการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระวังหรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลที่มีสถานะเป็นประชาชนทั่วไปซึ่งอยู่ภายนอกขององค์กรฝ่ายปกครอง

ตามนิยามของคำว่า “คำสั่งทางปกครอง” นั้นจะต้องเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย เพราะโดยหลักการแล้ว “คำสั่งทางปกครอง” เป็นการใช้อำนาจฝ่ายเดียวบังคับแก่เอกชนโดยที่เอกชนไม่จำเป็นต้องยินยอมด้วย กรณีใดหากไม่ได้เกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย ก็จะเป็นเรื่องอื่น เช่น สัญญา อันเป็นการตกลงกับเอกชน เป็นต้น⁹⁵ ดังนั้นการที่นายทะเบียนหรือคณะกรรมการสิทธิหรือคณะกรรมการสิทธิบัตรและคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าอันเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจได้ดำเนินการออกคำสั่งใด หรือมีการวินิจฉัยอุทธรณ์ใดตามที่กฎหมายให้อำนาจซึ่งล้วนแต่มุ่งผลในทางกฎหมายอันมีลักษณะเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระวังหรือมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเอกชนผู้มาขอรับ ความคุ้มครองสิทธิหรือผู้ที่ทรงสิทธิ หรือผู้อื่นที่เกี่ยวข้องก็ได้และจะเห็นได้ว่าจากนิยามดังกล่าวได้หมายความว่าความรวมถึง การรับจดทะเบียนใด ๆ เพื่อก่อให้เกิดสิทธิบางประการและการวินิจฉัยอุทธรณ์ด้วย คำสั่งดังกล่าวและคำวินิจฉัยอุทธรณ์ดังกล่าวจึงมีลักษณะและองค์ประกอบที่ครบถ้วนของคำสั่งทางปกครอง ตัวอย่างเช่น การที่ฝ่ายเอกชนฟ้องคดีขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าที่ปฏิเสธไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าขึ้นตามคำสั่งของนายทะเบียน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายทั้งสามฉบับ พบว่าคำสั่งบางประการของคณะกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครอง ดังต่อไปนี้

(1) คำสั่งทางปกครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์นี้ มีวิธีการได้มาที่แตกต่างจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น เนื่องจากสิทธิในลิขสิทธ์นั้นเป็นได้มาเมื่อมีการสร้างสรรค์ผลงานขึ้น กฎหมายไม่ได้

⁹⁵ จาก คำอธิบาย กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (น. 31), โดย ชาญชัย แสงศักดิ์, 2556, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

กำหนดแบบพิธี (Formality) ของการได้มาว่าจะต้องทำอะไร⁹⁶ โดยที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานไม่จำเป็นต้องไปดำเนินการจดทะเบียนคุ้มครองสิทธิแต่อย่างใด แตกต่างจากสิทธิในเครื่องหมายการค้าหรือสิทธิบัตรที่ต้องมีการดำเนินการจดทะเบียนเป็นเจ้าของเสียก่อนจึงจะได้รับความคุ้มครองแต่อย่างไรก็ตาม ผู้สร้างสรรค์ผลงานก็ควรนำเอาผลงานดังกล่าวมาดำเนินการจดทะเบียนข้อมูลลิขสิทธิ์ไว้กับกรมทรัพย์สินทางปัญญาหรือที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดทั่วประเทศเพื่อเก็บรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลในส่วนของเรื่องการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์นี้ มีกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องและมีการออกคำสั่งบางประการอันเข้าลักษณะของคำสั่งทางปกครอง ดังต่อไปนี้

1. กรณีอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำสั่งทางปกครอง

1) กรณีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำสั่งให้ผู้ให้นำสิ่งบันทึกเสียงการแสดงออกเผยแพร่จ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่นักแสดงในกรณีที่มีผู้บันทึกเสียงการแสดงไม่สามารถตกลงค่าตอบแทนกันได้จากบทบัญญัติในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กำหนดว่า “ผู้ใดนำสิ่งบันทึกเสียงการแสดงซึ่งได้นำออกเผยแพร่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าแล้วหรือนำสำเนาของงานนั้น ไปแพร่เสียงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยตรงให้ผู้บันทึกเสียงจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่นักแสดงในกรณีที่ตกลงค่าตอบแทนไม่ได้ให้อธิบดีเป็นผู้มีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทน ทั้งนี้โดยให้คำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น”

คำสั่งของอธิบดีตามวรรคหนึ่ง คู่กรณีอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของอธิบดี คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด”

2) กรณีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในกรณีผู้ที่มีความประสงค์จะขออนุญาตใช้ลิขสิทธิ์ในงานที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อประโยชน์ในการเรียน การสอน การค้นคว้า โดยที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการหากำไรตามที่ (มาตรา 54) แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ระหว่างคู่กรณี ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรา 55 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กำหนดว่า “เมื่อได้รับคำขอตามมาตรา 54 ให้อธิบดีดำเนินการให้มีการตกลงกันระหว่างคู่กรณีในเรื่องค่าตอบแทนและเงื่อนไขการใช้ลิขสิทธิ์ ในกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณามีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรม โดยให้คำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้นและอาจกำหนดเงื่อนไขการใช้ลิขสิทธิ์ตามที่เห็นสมควร

เมื่อได้มีการกำหนดค่าตอบแทนและเงื่อนไขการใช้ลิขสิทธิ์แล้วให้อธิบดีออกหนังสืออนุญาตให้แก่ผู้ขอใช้ลิขสิทธิ์

⁹⁶ จาก *หลักวิธีปฏิบัติปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคดีลิขสิทธิ์ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง* (น. 25), โดย สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2546, กรุงเทพมหานคร: อทชช. มิถิณนิยม.

คำสั่งของอธิบดีตามวรรคหนึ่ง คู่กรณีอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของอธิบดี คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้

ทั้งสองกรณีดังกล่าวข้างต้น เมื่ออธิบดีซึ่งมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้มีคำสั่ง กำหนดค่าตอบแทนในอัตราที่เป็นธรรมแล้ว คำสั่งดังกล่าวย่อมมีผลผูกพันให้ผู้ที่กระทำการเผยแพร่ ผลงานของนักแสดงและผู้ขอใช้ลิขสิทธิ์จะต้องจ่ายค่าตอบแทนโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ คำสั่งดังกล่าวจึงมีผลโดยตรงไปยังบุคคลดังกล่าวให้จำเป็นต้องปฏิบัติตามอันมีสถานะเป็นคำสั่งทาง ปกครองซึ่งหากคู่กรณีไม่พอใจคำสั่งยอมอุทธรณ์ต่อ “คณะกรรมการลิขสิทธิ์” ได้ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวจากอธิบดี ซึ่งภายหลังจากที่คณะกรรมการลิขสิทธิ์ได้มี คำวินิจฉัยชี้ขาดแล้ว คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

2. คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการลิขสิทธิ์ ที่วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีกรม ทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่นักแสดงตามมาตรา 45 และมีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่นักแสดงตามมาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 อันเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการลิขสิทธิ์ที่จะวินิจฉัยตามมาตรา 60(2) แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน เมื่อคณะกรรมการลิขสิทธิ์อันมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจ ในการทำคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยชี้ขาดดังกล่าวย่อมมีผลโดยตรงไปยังคู่กรณี คำสั่งดังกล่าวจึงเป็น คำสั่งทางปกครองเช่นกัน หากคู่กรณีเห็นว่าคำวินิจฉัยดังกล่าวเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ชอบหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ย่อมมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เพิกถอน คำวินิจฉัยชี้ขาดได้

(2) คำสั่งทางปกครองตามกฎหมายเครื่องหมายการค้า

หากพิจารณาจากพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แล้วจะพบได้ว่ามี เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง และมีการออกคำสั่งบางประการอันเข้าลักษณะของคำสั่งทาง ปกครอง ดังต่อไปนี้

1. กรณีนายทะเบียนมีคำสั่งตามบทบัญญัติที่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ให้อำนาจไว้ อันเป็นคำสั่งที่มีผลโดยตรงจากภายในฝ่ายปกครองออกไปยังผู้ขอจดทะเบียนและคำสั่งดังกล่าวมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ขอจดทะเบียนโดยตรง คำสั่งดังกล่าวจึงมี ลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครอง ดังที่ปรากฏในมาตราดังต่อไปนี้

1) นายทะเบียนเครื่องหมายการค้ามีคำสั่งให้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มาจากจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายชุด เนื่องจากนายทะเบียนเห็นว่าเครื่องหมายการค้าที่มาจากจดทะเบียน นั้นเหมือนหรือคล้ายกันกับเครื่องหมายการค้าหนึ่งที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วหรือที่อยู่ในระหว่าง

การขอจดทะเบียนของเจ้าของเดียวกัน จนถึงกับว่าถ้าหากให้บุคคลอื่นเป็นผู้ใช้เครื่องหมายการค้านั้น ก็อาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดได้ (มาตรา 14)

2) นายทะเบียนเครื่องหมายการค้ามีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าหากเห็นว่า ทั้งเครื่องหมายหรือส่วนหนึ่งส่วนใดอันเป็นสาระสำคัญของเครื่องหมาย ไม่มีลักษณะอันพึงรับจดทะเบียนได้ตามมาตรา 6 กล่าวคือ เครื่องหมายนั้น ไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะหรือมีลักษณะที่ต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดหรือมีความเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่บุคคลอื่นได้จดทะเบียนไว้แล้ว ให้นายทะเบียนมีหนังสือแจ้งคำสั่งไม่รับจดทะเบียนดังกล่าวพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอจดทะเบียนทราบโดยไม่ชักช้า (มาตรา 16) ดังนี้เมื่อคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งที่ออกโดยนายทะเบียนผู้ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งได้มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแก่ผู้ขอจดทะเบียน อันเป็นผลให้ผู้ที่มาขอจดทะเบียนนั้นไม่ได้รับสิทธิในการเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้นจึงเป็นคำสั่งทางปกครอง

3) นายทะเบียนเครื่องหมายการค้าเห็นว่าเครื่องหมายการค้าที่มาจากจดทะเบียนนั้น มีลักษณะพึงรับจดทะเบียนได้ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แล้ว เพียงแต่มีส่วนหนึ่งส่วนใดหรือหลายส่วนของเครื่องหมาย เป็นสิ่งที่ใช้กันอย่างสามัญ อันไม่ควรให้ผู้ขอจดทะเบียนแต่เพียงรายหนึ่งรายใดถือเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวหรือเป็นเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะ นายทะเบียนจะมีคำสั่งให้ผู้ขอจดทะเบียนแสดงสิทธิพิเศษว่าไม่ขอถือเป็นสิทธิของตนแต่ผู้เดียวหรือจะมีสั่งให้ผู้ขอจดทะเบียนแสดงสิทธิพิเศษอย่างอื่นตามที่นายทะเบียนเห็นว่าจำเป็น (มาตรา 17)

จากคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้า ทั้งสี่ประการดังที่กล่าวมาตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้ผู้ขอจดทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของนายทะเบียนอันเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายได้กำหนดวิธีการอุทธรณ์คำสั่งภายในฝ่ายปกครองไว้โดยเฉพาะว่าให้อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเสียก่อนและคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ต้องชอบด้วยกฎหมาย (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3549/2541⁹⁷ และ 608/2545⁹⁸)

⁹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3549/2541 คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าจะเป็นที่สุดตามมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ต้องเป็นคำวินิจฉัยที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หากคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้อุทธรณ์ย่อมมีสิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการดังกล่าวได้.

อย่างไรก็ตาม แม้คำวินิจฉัยดังกล่าวจะเป็นที่สุด ก็คงหมายความว่าเพียงแต่เป็นที่สุดทางฝ่ายบริหารเท่านั้นหากปรากฏว่าคำวินิจฉัยอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายผู้จดทะเบียนก็สามารถนำคดีมาฟ้องได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4205/2549⁹⁹) เช่นเดียวกับการฟ้องคดีในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นที่สุดแต่แม้จะเป็นคำสั่งทางปกครองก็สามารถฟ้องยังศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้ โดยถือเป็น “คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า” เทียบเคียงคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างศาลที่ 9/2546 เช่นเดียวกัน

⁹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 608/2545 แม้ตามมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 จะบัญญัติให้คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นที่สุดท้าย แต่หากคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้อุทธรณ์ย่อมมีสิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการดังกล่าวได้ คำฟ้องของโจทก์ก็ได้โต้แย้งคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ โดยอ้างว่าคำสั่งและคำวินิจฉัยนั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว คำสั่งและคำวินิจฉัยที่ไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าจึงเป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลขอให้เพิกถอนคำสั่งและคำวินิจฉัยดังกล่าวได้.

⁹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4205/2549 กรมทรัพย์สินทางปัญญาจำเลยมีฐานะเป็นกรมในสังกัดกระทรวงพาณิชย์โดยผลของพระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่และกิจการบริหารบางส่วนของกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2535 พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 จำเลยจึงมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ซึ่งได้แก่การดำเนินการเกี่ยวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 และถึงแม้ว่านายทะเบียนเครื่องหมายการค้าจะเป็นเจ้าหน้าที่โดยตรงในการมีคำสั่งเกี่ยวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและมีคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นผู้พิจารณาอุทธรณ์ แต่การดำเนินการของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าดังกล่าวก็อยู่ในอำนาจหน้าที่และการควบคุมของจำเลยในฐานะที่เป็นกรมซึ่งรับผิดชอบปฏิบัติงานในเรื่องนี้ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลย คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าที่จะเป็นที่สุดตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 18 วรรคหนึ่งนั้น เป็นเพียงถึงที่สุดในทางฝ่ายบริหารเท่านั้นหาได้ตัดสิทธิโจทก์มิให้นำคดีมาฟ้องศาลไม่ ดังนั้น ถ้าโจทก์เห็นว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์ย่อมมีสิทธิที่จะนำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้.

2. ในกรณีของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าผู้ซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยตามบทบัญญัติในมาตราดังต่อไปนี้

1) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์ คำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามที่กำหนดในมาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 และคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าให้เป็นที่สุด (มาตรา 18)

อนึ่งกรณินายทะเบียนเครื่องหมายการค้ามีคำสั่งให้ผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแก้ไขเปลี่ยนแปลงเครื่องหมายการค้าให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 15 นั้น คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 167/2553¹⁰⁰ ศาลปกครองชั้นต้นได้ตรวจพิจารณาคำฟ้องและมีความเห็นว่า หนังสือสำนักงานสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญาที่แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีแก้ไขเพิ่มเติมคำขอรับสิทธิบัตร เป็นเพียงหนังสือที่ผู้ถูกฟ้องคดีแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบ ว่า คำขอรับสิทธิบัตรไม่เป็นไปตาม พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 17 และกฎกระทรวง (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2522 ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 6 และข้อ 7 เพื่อให้ผู้ฟ้องคดีได้แก้ไขให้ถูกต้อง หนังสือดังกล่าวจึงเป็นเพียงการเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองเท่านั้นยังไม่ถือเป็นคำสั่งทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ฟ้องคดีแต่อย่างใด ผู้ฟ้องคดีจึงมิใช่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายที่จะมีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองชั้นต้นจึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา

อย่างไรก็ตาม เมื่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์ในคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าเป็นไปอย่างใดแล้ว คำวินิจฉัยอุทธรณ์ย่อมเป็นที่สุดมีผลบังคับให้นายทะเบียนและผู้จดทะเบียนต้องปฏิบัติตามซึ่งมีผลกระทบต่อเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิของผู้จดทะเบียนว่าจะสามารถจดทะเบียนได้หรือไม่ คำวินิจฉัยอุทธรณ์ดังกล่าวจึงเป็นคำสั่งทางปกครองเช่นกัน

2) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์ กรณีที่ผู้จดทะเบียนหรือเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้วไม่พอใจคำสั่งของนายทะเบียนที่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันกับเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามมาตรา 13 หรือกรณีมีผู้จดทะเบียนหลายราย และผู้จดทะเบียนซึ่งได้ยื่นคำขอไว้เป็นรายแรกย่อมเป็นผู้มีสิทธิได้รับการจดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น ตามมาตรา 20 และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด (มาตรา 27)

¹⁰⁰ จาก คำพิพากษาและคำสั่งศาลปกครองสูงสุด เล่ม 5 (48-50), โดย สำนักงานศาลปกครอง, 2553, กรุงเทพมหานคร: ฎริพันธ์ การพิมพ์.

3) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์ กรณีที่นายทะเบียนเครื่องหมายการค้ามีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งให้ประกาศโฆษณาคำขอจดทะเบียนเนื่องจากความปรากฏแก่นายทะเบียนภายหลังว่า เครื่องหมายการค้ารายนั้นไม่มีลักษณะอันจะพึงรับจดทะเบียนได้ตามมาตรา 6 หรือการขอจดทะเบียนไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด (มาตรา 31)

4) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์กรณีที่นายทะเบียนเครื่องหมายการค้ามีคำสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 55 วรรคสอง มาตรา 58 หรือมาตรา 59 วรรคหนึ่งแล้วและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด (มาตรา 60)

5) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำสั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า กรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียนร้องขอ และแสดงได้ว่าเครื่องหมายการค้าในขณะที่จดทะเบียนนั้น มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 61)

6) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำสั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือรัฐประศาสนโยบาย (มาตรา 62)

7) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำสั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า กรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียนร้องขอและพิสูจน์ได้ว่าในขณะที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าขอจดทะเบียนนั้น ไม่ได้ตั้งใจโดยสุจริตที่จะใช้เครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ และตามความจริงก็ไม่เคยมีการใช้เครื่องหมายโดยสุจริตสำหรับสินค้าดังกล่าวเลย หรือในระหว่างสามปีก่อนก็มีได้มีการใช้เครื่องหมายการค้าโดยสุจริตกับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ (มาตรา 63)

8) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์กรณีที่กรณีที่ผู้ขอจดทะเบียนเป็นผู้ได้รับอนุญาตหรือเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่พอใจคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีคำสั่งรับจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตนและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด (มาตรา 69)

9) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำสั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ตามที่ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียนร้องขอมาและแสดงให้เห็นได้ว่าการใช้เครื่องหมายโดยผู้ได้รับอนุญาตนั้น ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิด หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเจ้าของเครื่องหมายการค้าไม่อาจควบคุมคุณภาพของสินค้าได้อีกต่อไป (มาตรา 72 วรรคสาม)

10) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์ กรณีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าหรือผู้ได้รับอนุญาตที่ไม่พอใจคำสั่งของนายทะเบียนที่มีคำสั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าที่ได้สิ้นสุดลงแล้วและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด (มาตรา 74)

11) เจ้าของเครื่องหมายรับรองหรือบุคคลอื่นใดที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากคำสั่งของนายทะเบียนที่สั่งรับหรือไม่รับจดทะเบียนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับการใช้เครื่องหมายรับรองได้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการนี้ ให้เป็นที่สุด (มาตรา 89)

จากบทบัญญัติที่กล่าวมามาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าไว้ว่าให้คณะกรรมการมีอำนาจวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของนายทะเบียน ตลอดจนมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายต่าง ๆ ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเป็นที่สุด

อย่างไรก็ตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าจะเป็นที่สุดได้นั้นจะต้องชอบด้วยกฎหมายหากปรากฏว่าคำวินิจฉัยดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว คู่กรณีที่ย่อมมีสิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการดังกล่าวได้ (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3549/2541 และ 608/2545 เช่นเดียวกัน) ซึ่งในบางกรณีพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ก็ได้มีการกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าไว้ว่าให้ฟ้องคดีต่อศาลภายใน 90 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคำสั่งของคณะกรรมการเป็นที่สุดได้แก่ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าว่าใครเป็นผู้มีสิทธิดีกว่าระหว่างผู้จดทะเบียนกับผู้คัดค้านหรือการจดทะเบียนไม่ถูกต้องตามกฎหมายบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือเครื่องหมายการค้าที่มาขอจดไม่มีลักษณะพึงรับจดทะเบียนได้ (มาตรา 38 วรรคสอง)¹⁰¹ หรือเมื่อคณะกรรมการได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์ว่าจะมีคำสั่งเพิกถอนหรือไม่เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายบางประการ

¹⁰¹ มาตรา 38 เมื่อคณะกรรมการได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้จดทะเบียนและผู้คัดค้านทราบโดยไม่ชักช้า

ผู้จดทะเบียนหรือผู้คัดค้านมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ โดยฟ้องคดีต่อศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

การฟ้องคดีตามวรรคสอง จะกระทำได้อต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนตามมาตรา 37 วรรคสอง แล้ว.

(มาตรา 65 วรรคสอง)¹⁰² และคณะกรรมการได้มีคำสั่งวินิจฉัยอุทธรณ์ กรณีที่คณะกรรมการได้มีคำสั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า (มาตรา 75 วรรคสอง)¹⁰³ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา ต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2430/2526 โจทก์กับจำเลยที่ 1 ต่างพิพาทกันด้วยสิทธิในเครื่องหมายการค้าว่าใครมีสิทธิดีกว่ากันซึ่งนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้วินิจฉัยแล้วว่าจำเลยที่ 1 มีสิทธิในเครื่องหมายการค้าดีกว่าโจทก์ กรณีจึงตกอยู่ในบังคับมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ที่บังคับให้โจทก์จะต้องใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำวินิจฉัยของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าหรือนาคดีไปสู่ศาลภายใน 90 วัน มิฉะนั้นสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือนาคดีไปสู่ศาลเป็นอันสิ้นไป แม้โจทก์จะเคยยื่นฟ้องคดีต่อศาล แต่โจทก์ก็ได้ถอนฟ้องคดีดังกล่าวเสีย ทำให้ผลแห่งการยื่นฟ้องเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 176 ดังนั้นการที่โจทก์มาฟ้องคดีนี้ใหม่ ก็เท่ากับยื่นฟ้องเมื่อพ้น 90 วัน นับแต่วันได้รับหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยของนายทะเบียนซึ่งโจทก์ไม่มีสิทธิที่จะทำได้

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการฟ้องคดีไว้ และเนื่องจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้ามีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครองจึงมีผู้ที่เห็นว่ากำหนดระยะเวลาในการฟ้องคดีควรเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 49 ที่กำหนดให้ “การฟ้องคดีปกครองจะต้องยื่นฟ้องภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้ หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี หรือนับแต่วันที่พ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและไม่ได้รับหนังสือชี้แจงจากหน่วยงานทางปกครอง

¹⁰² มาตรา 65 เมื่อคณะกรรมการได้มีคำสั่งเพิกถอนหรือไม่เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ตามมาตรา 61 มาตรา 62 หรือมาตรา 63 ให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าว พร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ร้องขอให้เพิกถอนเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น และผู้ได้รับอนุญาต ถ้ามี ทราบโดยไม่ชักช้า

ผู้ร้องขอให้เพิกถอน เจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น หรือผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งต่อศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของคณะกรรมการถ้าไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคำสั่งของคณะกรรมการเป็นที่สุด.

¹⁰³ มาตรา 75 เมื่อคณะกรรมการได้มีคำสั่งตามมาตรา 72 วรรคสามแล้วให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าผู้ได้รับอนุญาต ผู้มีส่วนได้เสียซึ่งเป็นผู้ร้องขอและนายทะเบียนทราบโดยไม่ชักช้า คำสั่งดังกล่าวให้มีผลนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากคณะกรรมการ

ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งต่อศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากคณะกรรมการ ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคำสั่งของคณะกรรมการเป็นที่สุด.

หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือได้รับแต่เป็นคำชี้แจงที่ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่มีเหตุผล แล้วแต่กรณีเว้นแต่จะมีบทกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น”¹⁰⁴ ซึ่งในประเด็นนี้ได้มีคำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง วินิจฉัยไว้ว่า

คดีหมายเลขแดงที่ ทป.143/2549 คดีนี้แม้จะมีลักษณะเป็นคดีปกครองแต่ก็เป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าอันอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7(3) ซึ่งไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง มาตรา 9 วรรคสอง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ดังนั้น ระยะเวลาในการฟ้องคดีเพื่อเพิกถอนคำสั่งนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า จึงไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น แต่ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติกำหนดให้โจทก์ต้องฟ้องคดีเพื่อขอเพิกถอนคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าซึ่งไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามคำขอของโจทก์ตาม มาตรา 18 ประกอบมาตรา 16 ภายในระยะเวลา 90 วัน นับแต่วันทราบคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าแต่อย่างใด ดังนี้โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องคดีนี้แม้ว่าจะได้ยื่นฟ้องเป็นระยะเวลาเกินกว่า 90 วัน นับแต่วันทราบคำวินิจฉัยดังกล่าวก็ตาม

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติกำหนดให้โจทก์ต้องฟ้องคดีเพื่อขอเพิกถอนคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าไว้โดยชัดแจ้งว่าต้องฟ้องภายในระยะเวลาเท่าใด แต่เนื่องจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้ามีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครองผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า เมื่อพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องนี้ไม่ได้กำหนดเรื่องระยะเวลาการฟ้องคดีไว้แจ้งชัดก็ควรนำเอากำหนดระยะเวลาในการฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 49 ซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไปมาใช้บังคับ ที่กำหนดให้ “การฟ้องคดีปกครองจะต้องยื่นฟ้องภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้ หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี หรือนับแต่วันที่พ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่

¹⁰⁴ ปฏิญาพร เอ็มโอบธู. (ม.ป.ป.). อายุความ/กำหนดเวลาฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญา. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2557, จาก <http://elib.coj.go.th/Article/05-0002-01.pdf>

กฎหมายกำหนดและไม่ได้รับหนังสือชี้แจงจากหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือได้รับแต่เป็นคำชี้แจงที่ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่มีเหตุผล มาใช้ในกรณีดังกล่าวด้วย”

(3) คำสั่งทางปกครองตามกฎหมายสิทธิบัตร

โดยในการขอรับสิทธิบัตร ผู้ขอรับต้องจัดเตรียมคำขอรับตามแบบของราชการ พร้อมทั้งเอกสารประกอบคำขอต่าง ๆ อาทิเช่น รายละเอียดงานประดิษฐ์ ข้อถ้อยสิทธิและบทสรุป การประดิษฐ์ซึ่งในขั้นตอนของการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อขอรับสิทธิบัตรตลอดจนการออกสิทธิบัตร มีกรณีที่เป็นกรออกคำสั่งทางปกครองโดยเจ้าหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กรณีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยตามบทบัญญัติใน มาตรา ดังต่อไปนี้¹⁰⁵

1) อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา มีคำสั่งกำหนดบำเหน็จพิเศษให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์ (มาตรา 12)

2) อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้มีคำวินิจฉัยในเรื่องผู้ประดิษฐ์ร่วมซึ่งไม่ได้ร่วมขอรับสิทธิบัตรจะขอเข้าเป็นผู้ร่วมขอรับสิทธิบัตร (มาตรา 15)

3) กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่เสนอรายงานการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา และอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาพิจารณาเห็นว่าคำขอรับสิทธิบัตรไม่ถูกต้องหรือการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรเป็นสิทธิที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีคำสั่งยกคำขอรับสิทธิบัตร (มาตรา 28)

4) กรณีที่ได้มีการประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตรแล้ว อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา มีคำสั่งยกคำขอรับสิทธิบัตรด้วยเห็นว่า คำขอรับสิทธิบัตรนั้นไม่ชอบเนื่องจากการประดิษฐ์นั้นไม่มีลักษณะเป็นการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ หรือการประดิษฐ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร หรือผู้ขอรับสิทธิบัตรไม่ใช่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้รับโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตร หรือผู้ขอรับสิทธิบัตรไม่ใช่ นายจ้าง หรือเป็นผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติที่จะขอรับสิทธิบัตรได้ (มาตรา 30)

5) กรณีที่ผู้ขอรับสิทธิบัตรได้มีการยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำการตรวจสอบการประดิษฐ์แล้วและเสนอรายงานการตรวจสอบให้อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาวินิจฉัย (มาตรา 33)

6) กรณีอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้มีคำวินิจฉัยให้ผู้คัดค้านการขอรับสิทธิบัตร เป็นผู้ที่มีสิทธิรับสิทธิบัตร (มาตรา 34)

¹⁰⁵ สิทธิบัตร หลักกฎหมายและแนววิธีปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ (น. 299-303), เล่มเดิม.

7) กรณีอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้วินิจฉัยการขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรตามมาตรา 46 มาตรา 47 หรือมาตรา 47 ทวิ (มาตรา 49)

8) กรณีอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้มีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนเงินใจในการขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตร (มาตรา 50)

9) กรณีได้มีการประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำสั่งยกคำขอรับสิทธิบัตรเนื่องจากเห็นว่าคำขอรับสิทธิบัตรนั้นไม่ชอบเนื่องจากการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นไม่มีลักษณะที่ขอรับสิทธิบัตรได้หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นขอรับสิทธิบัตรไม่ได้หรือผู้ขอรับสิทธิบัตรไม่ใช่ผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์หรือผู้รับโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตรหรือผู้ขอรับสิทธิบัตรไม่ใช่ นายจ้าง หรือ ไม่มีคุณสมบัติที่จะขอรับสิทธิบัตรได้ (มาตรา 61)

10) กรณีอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำสั่งกำหนดบำเหน็จพิเศษให้ลูกจ้างผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ (มาตรา 65 ประกอบกับ มาตรา 12)

11) กรณีอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้วินิจฉัยในเรื่องผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมซึ่งไม่ได้ร่วมขอรับสิทธิบัตรจะขอเข้าเป็นผู้ร่วมขอรับสิทธิบัตร (มาตรา 65 ประกอบกับ มาตรา 15)

12) กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่เสนอรายงานการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา และอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาพิจารณาเห็นว่าคำขอรับสิทธิบัตรไม่ถูกต้องตามมาตรา 17 หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรขอรับสิทธิบัตรไม่ได้ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีคำสั่งยกคำขอรับสิทธิบัตร (มาตรา 65 ประกอบกับ มาตรา 28)

13) กรณีที่ผู้ขอรับสิทธิบัตรได้มีการยื่นคำขอให้ตรวจสอบการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้วและเสนอรายงานการตรวจสอบให้อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาวินิจฉัย (มาตรา 65 ประกอบกับ มาตรา 33)

14) กรณีที่มีผู้คัดค้านการขอรับสิทธิบัตรและอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้วินิจฉัยว่าผู้คัดค้านเป็นผู้มีสิทธิรับสิทธิบัตร (มาตรา 65 ประกอบกับ มาตรา 34)

15) กรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอรายงานการตรวจสอบคำขอรับอนุสิทธิบัตรต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาและอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาพิจารณาเห็นว่าคำขอรับอนุสิทธิบัตรไม่ถูกต้องหรือการประดิษฐ์ที่ขอรับอนุสิทธิบัตรเป็นสิทธิที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะมีคำสั่งยกคำขอรับอนุสิทธิบัตร (มาตรา 65 เบญจ)

16) อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้มีคำวินิจฉัยว่าการประดิษฐ์นั้นมีลักษณะเป็นการประดิษฐ์ที่ขอรับอนุสิทธิบัตรได้ในกรณีที่บุคคลซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ที่ได้รับอนุสิทธิบัตรและเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบการประดิษฐ์และทำรายงานการตรวจสอบเสนอต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา (มาตรา 65 ก)

17) กรณีอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำสั่งกำหนดค่าเสียหายให้แก่ลูกจ้างผู้ประดิษฐ์ในกรณีที่การประดิษฐ์นั้นได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร (มาตรา 65 ทศ ประกอบกับมาตรา 12)

18) กรณีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้วินิจฉัยในเรื่องผู้ประดิษฐ์ร่วมซึ่งไม่ได้ร่วมขอรับอนุสิทธิบัตรจะขอเข้าเป็นผู้ร่วมขอรับอนุสิทธิบัตร (มาตรา 65 ทศ ประกอบกับมาตรา 15)

19) กรณีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้วินิจฉัยการขอให้สิทธิตามอนุสิทธิบัตร (มาตรา 65 ทศ ประกอบกับ มาตรา 49)

20) กรณีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้มีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิตามอนุสิทธิบัตร (มาตรา 65 ทศ ประกอบกับ มาตรา 50)

บทบัญญัติในมาตรา 72 ได้กำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดีดังกล่าว ต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรได้ภายใน 60 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในระยะเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นที่สุด

2. กรณีที่คณะกรรมการสิทธิบัตรได้มีคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่ง

1) กรณีที่คณะกรรมการสิทธิบัตรได้มีคำวินิจฉัยว่าสัญญาขออนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรขัดต่อบทบัญญัติในมาตรา 39 ให้อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาสั่งไม่รับจดทะเบียนสัญญาดังกล่าว (มาตรา 41)

2) คณะกรรมการสิทธิบัตรวินิจฉัยว่าคำวินิจฉัยของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขข้อจำกัดสิทธิและค่าตอบแทนในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ (มาตรา 45)

3) คณะกรรมการสิทธิบัตรวินิจฉัยว่า คำวินิจฉัยของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับค่าตอบแทนเงื่อนไขการใช้สิทธิและข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ (มาตรา 45)

4) คณะกรรมการสิทธิบัตรได้มีคำวินิจฉัยว่า คำวินิจฉัยของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาที่กำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขการใช้สิทธิและข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรนั้นว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ (มาตรา 50)

5) คณะกรรมการสิทธิบัตรอาจมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิบัตรตามที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำขอมายได้ในกรณีดังต่อไปนี้ (มาตรา 55)

ก. ผู้ทรงสิทธิบัตร ผู้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร ไม่ได้ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์หรือไม่มีการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรหรือไม่มีผู้ขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรหรือที่ผลิตโดยกรรมวิธีตามสิทธิบัตร หรือมีการขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในราคาสูงเกินสมควร จนพ้นระยะเวลา 2 ปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาตและอธิบดีมีความเห็นว่ามีเหตุอันควรที่จะเพิกถอนสิทธิบัตรดังกล่าว

ข. ผู้ทรงสิทธิบัตรได้อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตร โดยไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง

6) คณะกรรมการสิทธิบัตรอาจมีคำสั่งเพิกถอนอนุสิทธิบัตรตามที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเสนอ เนื่องจากตรวจสอบพบว่าการประดิษฐ์ที่ได้รับอนุสิทธิบัตรไปนั้นไม่มีลักษณะที่จะขอรับอนุสิทธิบัตรได้ (มาตรา 65 ฉ)

7) คณะกรรมการสิทธิบัตรได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับอนุสิทธิบัตร (มาตรา 65 ทศ) เช่น กรณีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้วินิจฉัยการขอใช้สิทธิตามอนุสิทธิบัตรแล้วคู่กรณีที่ไม่พอใจใช้สิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยดังกล่าวต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรตามมาตรา 65 ทศ ประกอบมาตรา 49 เป็นต้น

โดยบรรดาคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการที่กล่าวมานี้นับบัญญัติในมาตรา 74 ได้กำหนดให้มีการแจ้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งดังกล่าวพร้อมด้วยเหตุผลไปยังผู้อุทธรณ์และคู่กรณีหรือผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรหรือตามอนุสิทธิบัตรแล้วแต่กรณี หากคู่กรณีไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้นให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้ภายใน 60 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง ถ้าไม่ดำเนินคดีภายในระยะเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการเป็นที่สุด

จะเห็นได้ว่ากรณีพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ได้มีการกำหนดไว้ชัดเจนถึงกรณีอุทธรณ์คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการต่อศาลในมาตรา 74 ซึ่งกำหนดไว้เกือบจะครบทุกกรณีที่มีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการสิทธิบัตร เว้นแต่คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิบัตร ตามมาตรา 45 ที่กำหนดให้คำสั่งของคณะกรรมการสิทธิบัตร “เป็นที่สุด” ซึ่งคำวินิจฉัยอันถือเป็นที่สุดนี้ก็ต้องเป็นคำวินิจฉัยที่สุจริตและชอบด้วยกฎหมาย (เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3549/2541 และ 608/2545 เช่นเดียวกัน) และกรณีตามมาตรา 26 ที่กำหนดให้คำสั่งของอธิบดี “เป็นที่สุด” ซึ่งก็ต้องเป็นไปตามหลักการเดียวกัน กล่าวคือ คำสั่งอันจะถือว่าถึงที่สุดนั้นต้องเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผลจากการใช้อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาหรือคณะกรรมการสิทธิบัตรนั้น ย่อมมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียให้มีสิทธิในการประดิษฐ์ที่ได้รับหรือขอรับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรได้ เมื่อในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ได้กำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรไว้เป็นเช่นไรแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียในผลของคำสั่งดังกล่าว ก็ต้องดำเนินการอุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดโดยในการเขียนอุทธรณ์นี้ ผู้ที่ทำการอุทธรณ์ควรระบุเหตุผลที่ตนต้องการโต้แย้งคำสั่งของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาให้ชัดเจนและตรงประเด็น เพื่อที่คณะกรรมการสิทธิบัตรจะได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการกำหนดให้มีการอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดนั้นเป็นการให้หลักประกันสิทธิแก่ผู้ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรว่าคำสั่งของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวที่มีผลกระทบต่อสิทธิของเขาโดยตรง จะได้รับการทบทวนและตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งจากคณะกรรมการสิทธิบัตรเพื่อให้เขามั่นใจได้ว่าเขาจะได้รับความเป็นธรรมจากระบบสิทธิบัตร¹⁰⁶ อันเป็นหลักประกันสิทธิเบื้องต้นในการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำการพิจารณาทางปกครองในการทบทวนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของตน

กระบวนการพิจารณาทางปกครองในชั้นเจ้าหน้าที่ก่อนออกคำสั่งทางปกครองหรือกระทำการใด ๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารราชการแผ่นดินเนื่องจากการทำให้บทบาทนิติต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายแต่ละฉบับปรากฏผลออกมาเป็นรูปธรรมซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของคู่กรณีไม่มากก็น้อย และเพื่อให้การปฏิบัติราชการมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เป็นการรับรองสิทธิของคู่กรณีด้วย พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 จึงได้กำหนดวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้ยึดถือปฏิบัติในทุกขั้นตอนของการทำคำสั่งทางปกครอง ตั้งแต่ในชั้นเตรียมเพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองจนกระทั่งออกคำสั่งทางปกครอง ตลอดจนภายหลังการออกคำสั่งทางปกครอง¹⁰⁷

อย่างไรก็ตาม พบว่าคดีที่ขึ้นสู่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่มีลักษณะแบบคดีปกครองแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะกล่าวคือ

(1) คดีที่เป็นการกระทำไม่ชอบด้วยขั้นตอนการปฏิบัติราชการทางปกครองโดยตรงโดยไม่ใช่เพียงการไม่ชอบด้วยขั้นตอนตามที่บัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ

¹⁰⁶ แห่ลงเดิม, (น. 306).

¹⁰⁷ สำนักงานศาลปกครอง, (ม.ป.ป.), การรับฟังพยานหลักฐาน...กับการพิสูจน์สิทธิเจ้าบ้าน. สืบค้นเมื่อ

(2) คดีที่มีการกล่าวอ้างว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐวินิจฉัยข้อกฎหมายไม่ชอบด้วยหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศนั้น ๆ โดยตรงและเป็นเรื่องที่พิพาทระหว่างเอกชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ

(3) คดีที่มีการขอให้เพิกถอนคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่สืบเนื่องมาจากข้อพิพาทระหว่างเอกชนด้วยกันเองและบางคดีเอกชนคู่พิพาทก็เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย โดยมีฝ่ายที่เป็นคู่ความร่วมกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐด้วย เช่น กรณีมีการคัดค้านตั้งแต่ในชั้นของจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 35-38

การที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นคดีปกครอง อันเนื่องมาจากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจัดตั้งขึ้นมาในปี 2540 ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนที่จะได้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นในปี 2542 จึงเป็นเหตุให้คดีพิพาทต่าง ๆ ที่แม้จะมีลักษณะเป็นคดีปกครองอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ แต่ต่อมาภายหลังจะมีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาตรา 9 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติยกเว้นให้คดีดังกล่าวถูกกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ต่อไปจึงแสดงให้เห็นได้ว่าศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ทำหน้าที่พิจารณาคดีปกครองเช่นเดียวกับศาลปกครองด้วย

3.2.2 คดีทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่มีลักษณะเป็นคดีปกครอง

เป็นคดีที่มีลักษณะเกี่ยวกับเรื่องการค้าแข่งสิทธิระหว่างเอกชนตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องของเนื้อหากฎหมายซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติโดยตรง เช่น กรณีพิพาทกันด้วยสิทธิในเครื่องหมายการค้าระหว่างสองฝ่ายว่าใครมีสิทธิดีกว่ากัน และนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้วินิจฉัยกำหนดให้ฝ่ายหนึ่งมีสิทธิในเครื่องหมายการค้าดีกว่า อีกฝ่ายจึงต้องฟ้องโต้แย้งคำสั่งนายทะเบียนต่อศาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7683/2542¹⁰⁸ นายทะเบียนเครื่องหมายการค้ายังมีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของโจทก์ จึงไม่มีเหตุที่โจทก์จะต้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า มาตรา 29 และ 35 แห่ง พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 เป็นบัญญัติสำหรับวินิจฉัยการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า โดยได้กำหนดเวลาสำหรับยื่นคำคัดค้านไว้ด้วยแต่เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าไม่มีการคัดค้าน กรณีจึงไม่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 35 และหาเป็นการตัดสิทธิเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงที่จะดำเนินคดีเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าของตนไม่ เมื่อนายทะเบียนเครื่องหมายการค้ารับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

¹⁰⁸ สำนักงานศาลยุติธรรม. (ม.ป.ป.). ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2557, จาก http://www.library.coj.go.th/pongkun_68.php?idmain=102&&kotmaiyo=-&&mattra=29

ของจำเลยแล้ว หากโจทก์เป็นผู้มีสิทธิในเครื่องหมายการค้านั้นดีกว่าจำเลย โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของจำเลยได้ตามมาตรา 67 วรรคหนึ่ง เครื่องหมายการค้าของโจทก์และของจำเลยต่างประกอบด้วยตัวอักษรโรมันเดียวกันคือ “K” และ “L” ซึ่งแม้จะมีการประดิษฐ์ตัวอักษรให้มีลักษณะแตกต่างกัน แต่เครื่องหมายการค้าทั้งสองก็มีสำเนียงเรียกขานว่า “เคแอล” เช่นเดียวกันทั้งสินค้าของโจทก์และของจำเลยเป็นสินค้าจำพวกวงกบประตู หน้าต่างและมือจับที่ทำด้วยโลหะเช่นเดียวกัน ถือได้ว่าเครื่องหมายการค้าของจำเลยเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของโจทก์จนอาจทำให้สาธารณชน สับสนหรือหลงผิดในความเป็นเจ้าของสินค้าได้ โจทก์จึงสถาปนาให้ออกแบบเครื่องหมายการค้า เพื่อใช้กับสินค้าจำพวกวงกบประตู หน้าต่าง และมือจับซึ่งทำด้วยโลหะของโจทก์ตั้งแต่ปี 2526 ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่โจทก์ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล โจทก์ยังได้จัดพิมพ์ใบโฆษณาขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่สินค้าและเครื่องหมายการค้าของโจทก์ดังกล่าวแก่สาธารณชนมาก่อนจำเลยโดยเฉพาะสินค้าของโจทก์จะมีตัวอักษรโรมันว่า “KL” ติดอยู่ด้วย เมื่อโจทก์ได้ใช้เครื่องหมายการค้าตัวอักษรโรมันคำว่า “KL” ในสินค้าจำพวกวงกบประตู หน้าต่าง และมือจับที่ทำด้วยโลหะมาก่อนจำเลย โจทก์จึงเป็นผู้มีสิทธิในเครื่องหมายการค้าตัวอักษรโรมันดังกล่าวในสินค้าจำพวกวงกบประตู หน้าต่าง และมือจับที่ทำด้วยโลหะและสินค้าที่มีลักษณะอย่างเดียวกันดีกว่าจำเลย และมีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนเครื่องหมายการค้าของจำเลยดังกล่าวได้ด้วย

3.3 บทบาทของผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

เมื่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกฎหมายที่รัฐได้บัญญัติขึ้นมาเพื่อคุ้มครองและรับรองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่ผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานี้ มีความแตกต่างไปจากทรัพย์สินประเภทอื่นโดยทั่วไปเนื่องจากทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการคุ้มครองความคิดอันสร้างสรรค์ของผู้สร้างสรรค์หรือผู้คิดค้นนั่นเอง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นศาลชำนาญพิเศษที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับคดีพิพาทในเรื่องดังกล่าว บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดี จึงต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ในการพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ในชั้นต้นจึงต้องประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญกล่าวคือ นอกจากจะมีผู้พิพากษาอาชีพไม่น้อยกว่า 2 คนแล้ว ยังคงมีผู้พิพากษาสมทบอีก 1 คน เข้าร่วมเป็นองค์คณะ มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผู้พิพากษา แต่งตั้งจากราชการตุลาการและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยผู้พิพากษาคณะหนึ่งคนใดมีอำนาจกระทำการใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับคดีที่มีไต่พิจารณาและพิพากษาคดีได้ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539¹⁰⁹ เช่น การออกหมาย การส่งคำร้องคำขอให้เลื่อนการพิจารณาหรือการสั่งงดสืบพยาน แต่ในเรื่องของการสืบพยานหลักฐานหรือการไต่สวนพยานนั้นจะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาที่ครบองค์คณะจำนวน 3 คน กล่าวคือ ต้องมีผู้พิพากษาอาชีพอย่างน้อย 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คนด้วยเสมอ¹¹⁰

2) ผู้พิพากษาสมทบ อาจเป็นผู้ที่ไม่ใช่นักกฎหมายก็ได้ เพียงแต่ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษตามที่กฎหมายกำหนดในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และจะต้องได้รับการเสนอชื่อเพื่อทรงพระกรุณาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยคณะกรรมการตุลาการเป็นผู้คัดเลือก¹¹¹ ผู้พิพากษาสมทบนั้นมีอำนาจในการให้ความคิดเห็นปรึกษาคดีและออกเสียงในการลงมติขององค์คณะผู้พิพากษาเท่านั้น (มาตรา 19)¹¹² แต่อำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใด ๆ จะเป็นอำนาจเฉพาะของผู้พิพากษาศาลยุติธรรมเท่านั้น (มาตรา 20)¹¹³ เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นงานที่ผู้พิพากษาปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว

โดย ศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร ได้เคยให้ความเห็นเกี่ยวกับผู้พิพากษาสมทบไว้ว่า “ในศาลแรงงานและศาลเยาวชนและครอบครัวเขาคิดว่าเขาสามารถเป็นผู้พิพากษาสมทบได้หมด

¹⁰⁹ มาตรา 20 ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคนใดคนหนึ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใด ๆ นอกจากการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีได้

¹¹⁰ บทบาทผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะการตัดสินใจคดีอาญา (น.88), เล่มเดิม.

¹¹¹ บทบาทผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะการตัดสินใจคดีอาญา (น.85-86), แหล่งเดิม.

¹¹² มาตรา 19 ภายใต้งบบังคับมาตรา 20 และมาตรา 21 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนและผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่งคนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นจะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก.

¹¹³ มาตรา 20 ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคนใดคนหนึ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใด ๆ นอกจากการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีได้.

ทุกศาลทั้ง ๆ ที่เป็นคนธรรมดาไม่มีประสบการณ์หรือมีชื่อเสียงทางวิชาการอะไรและไม่มีความรู้พิเศษในเรื่องการค้ำระหว่างประเทศหรือทรัพย์สินทางปัญญาเลย ผมเห็นว่าการเป็นผู้พิพากษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศนี้ไม่เหมือนศาลอื่น ผู้พิพากษาสมทบที่ศาลแรงงานนั้นเขาต้องการให้คนที่เป็นฝ่ายลูกจ้างกับฝ่ายนายจ้างได้มาดูแลเสนอปัญหาทางฝ่ายลูกจ้างนายจ้างให้ศาลได้รับรู้ ไม่เหมือนผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวที่เขาต้องการให้คนธรรมดา มาดูแลปัญหาของเด็ก ปัญหาของครอบครัว เขาไม่ต้องการผู้เชี่ยวชาญอะไร ทั้งนี้เขากลัวว่านักกฎหมายคิดจะใช้กฎหมายจนลืมหูลืมคิดถึงสามัญสำนึก แต่ผู้พิพากษาสมทบของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศหาใช้อย่างนั้นไม่ แต่ต้องการผู้มีความเชี่ยวชาญจริง ๆ และต้องรู้ดีกว่าผู้พิพากษาดำรงตำแหน่งไป แต่จริง ๆ เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า ฉะนั้นผมคิดว่าจะได้ผู้พิพากษาสมทบดี ๆ และมีคุณสมบัติจริง ๆ ต้องมีคนที่มาอยู่ประจำโดยให้เวลาเต็มที่ ประเภท Full Time เลยไม่ใช่ Part Time เงินเดือนค่าตอบแทนเขาน่าจะได้ใกล้เคียงหรือเท่าพวกเราและต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญจริง ๆ ไม่ใช่เป็นคนที่มีสมัครและเรามาสอบคัดเลือกเอา แต่ต้องเป็นคนที่ได้รับการยกย่องนับถือเป็นที่ยอมรับกันว่าเชี่ยวชาญจริง ๆ แล้วเราไปเชิญท่านมาผมคิดว่าคนเหล่านี้ น่าจะยังพอมีบ้าง เช่น บุคคลที่เขาเกษียณอายุแล้ว แต่กระฉับกระเฉงอยากทำงาน เป็นต้น”¹¹⁴

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศนั้น ย่อมต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 แต่ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวกำหนดเรื่องใด ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้ ก็ให้อนุโลมนำเอาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในกรณีดังกล่าวได้ (มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ)¹¹⁵ ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวนอกจากจะใช้บังคับกับคดีแพ่งแล้ว ยังใช้บังคับกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นคดีปกครองด้วยเช่นกัน

¹¹⁴ จาก “ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศ,” โดย โสภณ รัตนากร, ฉบับพิเศษ, 2543, *วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศ*, น. 318.

¹¹⁵ มาตรา 26 กระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้ำระหว่างประเทศให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดตามมาตรา 30 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม.

3.3.1 อำนาจในการตรวจคำฟ้อง

จากข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 6 ที่กำหนดว่า “คำฟ้องที่แสดงให้พอเข้าใจได้ถึงสภาพแห่งข้อหา ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา และคำขอบังคับ ให้ถือว่าเป็นคำฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมาย

ถ้าจำเลยให้การต่อสู้ว่าไม่เข้าใจคำฟ้องในส่วนใด ศาลอาจสั่งให้โจทก์แก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องโดยอธิบายรายละเอียดในส่วนนั้นให้ชัดเจนขึ้นก็ได้ และจำเลยมีสิทธิแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การในส่วนคำฟ้องที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นได้

ความในวรรคสองให้ใช้บังคับแก่การให้การแก้ฟ้องแย้ง โดยอนุโลม”

จะเห็นได้ว่าเพียงแต่โจทก์บรรยายฟ้องให้พอเข้าใจได้ซึ่งข้อหาว่าตนประสงค์จะฟ้องในเรื่องใดและมีคำขอบังคับก็เพียงพอแล้วซึ่งมีลักษณะของการบรรยายฟ้องที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการบรรยายฟ้องคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่งผลให้ประเด็นเรื่องของคำฟ้องเคลือบคลุมไม่เป็นประเด็นสำคัญที่ศาลจะยกฟ้องซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4834/2545 ได้วินิจฉัยเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตามคำฟ้องในคดีแพ่งยังคงต้องมีการทำเป็นหนังสืออย่างกรณีทั่วไป¹¹⁶

3.3.2 อำนาจในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือกำหนดแนวทางการพิจารณาคดี

การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี (Pre-Trial Conference) สามารถทำในขั้นตอนของการชี้สองสถานได้ เพียงแต่ต้องกระทำก่อนการสืบพยาน แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีนั้นสามารถทำได้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น แต่ในคดีอาญาศาลไม่สามารถทำการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีได้¹¹⁷ การนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางในการพิจารณาคดีตามข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ข้อ 27¹¹⁸ กำหนดภารกิจในวันนัดพร้อมมีหลักการโดยสรุปดังนี้

¹¹⁶ จาก กฎหมายศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พร้อมข้อสังเกตเรียงมาตราและเรียงข้อ (น. 36), โดย วัต ดิงสมิตร, 2544, กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม

¹¹⁷ กฎหมายศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พร้อมข้อสังเกตเรียงมาตราและเรียงข้อ (น. 50), แหล่งเดิม.

¹¹⁸ ข้อ 27 ภายใต้อำนาจบทบัญญัติมาตรา 183 และมาตรา 183 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก่อนมีการสืบพยานศาลอาจสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เช่น

(1) ไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความหรือนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้

(2) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

(3) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสารและ

- 1) พยายามให้คู่ความตกลงระงับข้อพิพาทกัน โดยวิธีการไกล่เกลี่ยก่อนการสืบพยาน
- 2) กำหนดประเด็นข้อพิพาทร่วมกัน (Identify Issues)
- 3) หากต้องมีการพิจารณา สืบพยานจะต้องมีการวางแผนการสืบพยานไว้อย่างชัดเจนว่าฝ่ายใดจะสืบพยานในประเด็นที่ตกลงกันก็ปาก ใช้เวลาเพียงใด จะต้องสืบพยานเสร็จภายในเวลาเท่าใด มีพยานเอกสารและพยานวัตถุใดบ้าง

ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไปในทิศทางใดยังคงเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความ (Principle of Disposition) ที่คู่ความยังสามารถกำหนดขอบเขตและประเด็นของคดีได้ด้วยตนเองอยู่

3.3.3 อำนาจในการสั่งเลื่อนคดี

กรณีที่คู่ความฝ่ายใดมีความประสงค์ขอเลื่อนคดี ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีเฉพาะกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้เท่านั้น (Unavoidable Necessities)¹¹⁹ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 27 กำหนดว่า “หากมีการขอเลื่อนคดีและศาลอนุญาตคู่ความที่เสียหายย่อมมีเหตุผลเพียงพอที่จะเรียกค่าใช้จ่ายจากฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีได้ แม้ว่าเหตุแห่งการเลื่อนคดีนั้นจะเป็นเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ก็ตาม”

3.3.4 อำนาจในการสืบพยานและรับฟังพยานหลักฐาน

1) ในการสืบพยานบุคคล ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ กำหนดให้คู่ความสามารถส่งบันทึกถ้อยคำแทนการเบิกความได้ ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29 ซึ่งในคดีแพ่งศาลอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำของพยานแทนการซักถามพยานของฝ่ายตนได้ แม้ว่าข้อกำหนดดังกล่าวจะแสดงให้เห็นได้ว่าไม่จำเป็นต้องระบุบันทึกถ้อยคำไว้ในบัญชีระบุพยานก็ตาม แต่คู่ความยังคงต้องระบุผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานบุคคลลงใน

พยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น เป็นต้น

(4) กำหนดรายละเอียดและระยะเวลาเกี่ยวกับการทดลองทางเทคนิค หรือวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี

(5) กำหนดตัวผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

¹¹⁹ ลักษณะพิเศษของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (น. 517), เล่มเดิม.

บัญชีพยานของตนด้วย¹²⁰ และต้องยื่นบัญชีระบุพยานภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

นอกจากนี้ ในขณะที่พยานได้ทำการเบิกความถึงข้อเท็จจริงใดในคดีหากพยานไม่สามารถจำรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงนั้นได้ ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 28 กำหนดให้พยานอาจอุบั่นทักทวนความจำของพยานประกอบการเบิกความได้โดยได้รับอนุญาตจากศาลและหากศาลเห็นสมควร อาจรวมบั่นทักทวนความจำของพยานนั้นไว้ในสำนวนก็ได้

2) การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 32 ซึ่งกำหนดว่าเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ได้โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และไม่ให้ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งศาลอาจพิพากษาให้คู่ความฝ่ายอื่นรับผิดชอบได้ตามมาตรา 161 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹²¹ โดยให้การสืบพยานตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล

การประชุมทางจอภาพ (Video Conference) นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักทั่วไปของการนั่งพิจารณาคดีที่จะต้องกระทำในศาล ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ได้แก่ ผู้พิพากษา คู่ความ ทนายความและพยานอาจอยู่ต่างสถานที่กัน โดยมีตัวอย่างคือการสืบพยานบุคคลที่อยู่ต่างประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2541 ในการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาหมายเลขคดีดำที่ 36/2540 ระหว่างบริษัท ซึบุราญูโพรดักชั่นส์ จำกัด โจทก์ กับ บริษัท ซึบุราญูฮาไซโย จำกัด กับพวกจำเลยในความผิดต่อพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยองค์คณะผู้พิพากษาคู่ความและทนายความที่อยู่ในประเทศไทยได้เดินทางไปยังที่ทำการของการสื่อสารแห่งประเทศไทย อาคารไปรษณีย์กลาง ถนนสี่พระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ส่วนพยานอยู่ที่ห้องสตูดิโอสำหรับการประชุมทางจอภาพที่ประเทศญี่ปุ่น¹²²

¹²⁰ กฎหมายศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พร้อมข้อสังเกตเรียงมาตราและเรียงข้อ (น. 52-53), เล่มเดิม.

¹²¹ ลักษณะพิเศษของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (น. 520), เล่มเดิม.

¹²² จาก “การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ,” โดย กรกันยา สุพรรณพานิช, ธันวาคม 2541, วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ, 1, น. 250.

3) ผู้พิพากษามีอำนาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 โดยคู่ความมีสิทธิที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในฝ่ายของตนมาให้ความเห็นเพื่อโต้แย้งหักล้างหรือเพิ่มเติมความเห็นได้ด้วยเช่นกัน เพียงแต่การให้ความเห็นดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี และต้องก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา¹²³

4) การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้จากคอมพิวเตอร์ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาตรา 11 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายเพียงเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์” และตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 33-36 ก็ได้กำหนดถึงการรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์ เงื่อนไขการรับฟัง วิธีการอ้างส่งพยานหลักฐานต่อศาล การคัดค้านและการชี้แจงนำพยานหลักฐาน ซึ่งในการชี้แจงนำพยานหลักฐานว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใดนั้น จะต้องปรากฏว่าพยานหลักฐานที่ได้จากคอมพิวเตอร์นั้นจะต้องมีคุณภาพดีในขณะบันทึกข้อมูลหรือประมวลผลก็ต้องให้คอมพิวเตอร์ทำงานโดยอิสระในขีดความสามารถของตัวเองของมันเป็นเอง ในลักษณะที่เป็นการปฏิบัติการเป็นประจำและทันต่อเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงในคดีและต้องปราศจากการแทรกแซงที่เป็นการกระทำของคนเป็นที่เชื่อได้ว่าข้อมูลที่ได้อาจไม่ผิดพลาดไม่ว่าเรียกดูกี่ครั้งก็ตาม ดังนั้นนอกจากพยานหลักฐานหลักคือข้อมูลที่ได้มาจากการปฏิบัติการของคอมพิวเตอร์แล้ว พยานอื่นที่สนับสนุนให้พยานมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นหรือตัดทอนลดน้ำหนักก็คือพยานที่เกี่ยวกับประเด็นตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว¹²⁴

5) ในคดีแพ่งคู่ความแต่ละฝ่ายต้องรักษาผลประโยชน์ในคดีกันเอง มีระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานเป็นระบบกล่าวหา ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานที่ดีที่สุดเสนอต่อศาล โดยยังคงยึดหลักการสืบพยานที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น” และศาลจะพิจารณาพยานหลักฐานไปตามนั้น ศาลจะไม่เข้าไปแนะนำหรือยุ่งเกี่ยวกับการให้นำพยานอื่นเข้าสืบเพราะอาจทำให้เสียความเป็นกลาง รูปคดีจึงขึ้นอยู่กับการเตรียมคดีและการว่าความของทนายความ ยกตัวอย่างเช่น

¹²³ จาก ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (น. 51), โดย สติติย์ เต็งไธสง, 2540, กรุงเทพมหานคร: วิทยุชุมชน

¹²⁴ จาก “บทบาทของศาลเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ได้จากคอมพิวเตอร์,” โดย ภัทธศักดิ์ วรรณแสง, วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ, 5, น. 533.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3344/2545¹²⁵ ที่จำเลยกล่าวอ้างว่าเครื่องหมายการค้าคำว่า MARROW ของจำเลยไม่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าคำว่า ARROW ของโจทก์จนอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในความเป็นเจ้าของสินค้าหรือแหล่งกำเนิดของสินค้าตามที่โจทก์กล่าวอ้าง ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เครื่องหมายการค้าของโจทก์เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่ามีสาระสำคัญอยู่ที่คำว่า ARROW และเสียงเรียกขานซึ่งอ่านออกเสียงว่า “แเอโร” ยิ่งกว่าความหมายของคำที่แปลว่า ลูกศร สำหรับเครื่องหมายการค้าของจำเลยก็ใช้อักษรโรมันมี 2 พยางค์เท่ากัน โดยเฉพาะพยางค์หลังจะอ่านออกเสียงว่า “โร” เหมือนกันส่วนพยางค์ต้นของโจทก์ อ่านออกเสียงว่า “แเอ” พยางค์ต้นของจำเลย อ่านออกเสียงว่า “แม” ซึ่งโจทก์นำสืบว่าเป็นการอ่านออกเสียงที่ถูกต้องตามตำรา คือ สำเนาพจนานุกรมอังกฤษ-ไทยของ ดร.วิทย์ เทียงบุญธรรม ส่วนที่จำเลยอ้างว่าพยางค์ต้นของจำเลยอ่านว่า “มา” นั้นเป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ โดยไม่มีตำราใด ๆ สนับสนุน ไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นคำที่นิยมอ่านกันเช่นนั้น เครื่องหมายการค้าของโจทก์และจำเลยเมื่ออ่านออกเสียงทั้งสองพยางค์รวมกันแม้มีสำเนียงเรียกขานแตกต่างกันไปบ้างก็ไม่ใช่ว่าส่วนสำคัญที่ทำให้คำเรียกขานของเครื่องหมายการค้าทั้งสองแตกต่างกันชัดเจนดังที่จำเลยกล่าวมาในชั้นอุทธรณ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในข้อกำหนดคดีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 39 กำหนดว่าเมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีรวมทั้งเอกสารหรือวัตถุใดที่อยู่ในความครอบครองหรือการดูแลรักษาของกลุ่มความฝ่ายใดมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลเริ่มมีการนำระบบไต่สวนมาใช้

อนึ่งในเรื่องของทางปฏิบัติผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ นายตุล เมฆขงค์ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางในเรื่องการใช้อำนาจของศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดี ได้ให้ความเห็นไว้สรุปความได้ว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง กลุ่มความมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้างหรือต่อสู้แล้วแต่กรณี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ซึ่งหลักเกณฑ์การสืบพยานหลักฐานที่บัญญัติไว้ในประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งก็นำมาใช้บังคับแก่คดีทรัพย์สินทางปัญญาด้วยโดยอนุโลมในส่วนที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางฯ พ.ศ. 2539 และ

¹²⁵ ศาลฎีกา. (ม.ป.ป.). ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2557, จาก <http://deka2007.supremecourt.or.th/deka/web/searchlist.jsp>

ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ไม่ได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะ ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว นอกจากนี้ในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาฯ ก็มีบทบัญญัติเฉพาะที่ให้อำนาจศาลแสวงหาพยานหลักฐานได้เอง¹²⁶ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็มีบทบัญญัติทำนองเดียวกันในมาตรา 86 วรรคสามอย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมส่วนมากถูกสั่งสอนโดยบรรพบุรุษว่าการว่า ให้ใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการใช้อำนาจแสวงหาพยานหลักฐานเอง หรือแม้แต่การถามพยานที่มาเบิกความควรถามเพื่อให้ได้ความชัดเจนในสิ่งที่พยานเบิกความแล้วในกรณีที่ยังเบิกความไม่ชัดเจนหรือฟังแล้วยังไม่เข้าใจ หรือคำเบิกความนั้นอาจมีความหมายเป็นหลายนัย เพื่อให้ศาลบันทึกคำพยานได้อย่างถูกต้องตรงตามที่พยานได้เบิกความ หลีกเลียงคำถามที่คำตอบจะเกิดผลแพ้ชนะในคดีโดยตรง เพราะจะทำให้คู่ความเกิดความระแวงหรือไม่เชื่อมั่นในความเป็นกลางของผู้พิพากษาได้ ทั้งที่คู่ความก็มีสิทธิที่จะถามคำถามนั้นแก่พยานได้เองอยู่แล้ว สำหรับคดีทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากการถามพยานเพื่อให้ได้ความชัดเจนบ้างแล้ว ตามประสบการณ์ มีบางกรณีที่ได้เคยใช้อำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานเอง ตัวอย่างเช่น คดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของอนุสิทธิบัตร อาจเป็นคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้พิพากษาเพิกถอนอนุสิทธิบัตร หรือคดีที่โจทก์ฟ้องกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำละเมิดอนุสิทธิบัตร และจำเลยให้การต่อสู้ปฏิเสธความรับผิดชอบโดยมีการอ้างเหตุว่าอนุสิทธิบัตรไม่สมบูรณ์ ได้มีคำสั่งให้กรมตรวจสอบความใหม่ของการประดิษฐ์ที่ได้รับอนุสิทธิบัตรที่พิพาทกัน แม้เป็นคดีที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาไม่ได้ถูกฟ้อง เนื่องจากตามกฎหมายสิทธิบัตรปัจจุบัน กรมสามารถออกอนุสิทธิบัตรได้โดยไม่ต้องตรวจสอบความใหม่ก่อนแต่กลับไม่มีบทบัญญัติให้ต้องตรวจสอบความใหม่ของการประดิษฐ์ก่อนบังคับใช้สิทธิซึ่งน่าจะผิดหลักการสากล และเห็นว่าความสมบูรณ์หรือไม่ของอนุสิทธิบัตรเป็นเรื่องที่กระทบต่อส่วนรวม เพราะผู้ทรงอนุสิทธิบัตรเป็นผู้มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการประดิษฐ์ตามอนุสิทธิบัตร มีสิทธิหลายประการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจของศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานนี้ เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งจะใช้อำนาจนี้มากน้อยแตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมส่วนใหญ่จะเคยชินในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งสามัญที่ศาลจะระมัดระวังไม่แสวงหาพยานหลักฐานเอง ถ้าไม่จำเป็นถือเป็นหน้าที่ของคู่ความอยู่แล้ว สำหรับคดีทรัพย์สินทางปัญญาที่ฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งหรือ

¹²⁶ ข้อ 39 “เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดี รวมทั้งเอกสารหรือวัตถุใดที่อยู่ในความครอบครองหรือการดูแลรักษาของคู่ความฝ่ายใดมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ.”

คำวินิจฉัยของนายทะเบียนหรือคณะกรรมการซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายนั้น ที่ผ่านมากลุ่มความ มักจะรับข้อเท็จจริงกัน ซึ่งส่วนมากจะเป็นเอกสารที่ฝ่ายเอกชนได้ยื่นไว้ต่อทางราชการ จึงไม่ค่อย มีการนำสืบพยานหลักฐานมากนัก มักเป็นเรื่องที่ศาลจะวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย ว่าการไม่รับ จดทะเบียนหรือการรับจดทะเบียนนั้นชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่อย่างไร ไม่ค่อยพบ คดีที่มีประเด็นให้ต้องวินิจฉัยว่าขั้นตอนหรือกระบวนการในการออกคำสั่งหรือทำคำวินิจฉัยอันมี ลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครองนั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างไร หรือไม่ วิเคราะห์ในทางปฏิบัติ จึงอาจต่างจากศาลปกครองที่อาจมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนกว่าในเรื่องนี้¹²⁷

6) การซึ่งนำนักพยานตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 37 กำหนดให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าประกอบพยานหลักฐานอื่นได้ เมื่อศาลเห็นว่า

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มาและข้อเท็จจริงแวดล้อมจากการบอกเล่า พยานบอกเล่านั้นมีความน่าเชื่อถือได้ว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็นได้ยินหรือทราบ ข้อความในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรงมาเบิกความเป็นพยานได้และ มีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น

ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดเบิกความต่อศาลก็ดี หรือที่บันทึกไว้ใน เอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาลก็ดี หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่ง ข้อความนั้นให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

และในข้อ 38 กำหนดว่าในการวินิจฉัยว่าบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลตาม ข้อ 29 วรรคสาม หรือวรรคสี่ บันทึกถ้อยคำตามข้อ 31 หรือพยานบอกเล่าตามข้อ 37 มีน้ำหนัก ให้เชื่อฟังได้หรือไม่และเพียงใดนั้น ศาลต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง โดยคำนึงถึงสภาพ ลักษณะ และแหล่งที่มาของบันทึกถ้อยคำหรือพยานบอกเล่านั้นด้วย

7) ในคดีแพ่งทั่วไป จะต้องฟ้องคดีก่อนจึงขอใช้วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาได้ทั้งที่ ในความเป็นจริงบุคคลที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีนั้น อาจได้รับความเสียหายเกินกว่าจะเยียวยาหรือ เสียหายมาก่อนฟ้องคดีแล้วหากต้องรอให้มีการฟ้องคดีก่อนอาจไม่ทันการ ดังนั้นตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมาตรา 29 จึงกำหนดใน กรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอการสืบพยานหลักฐานไว้ล่วงหน้าก่อนมีการฟ้องคดี ตามมาตรา 28 ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอ โดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรือ

¹²⁷ ตูล เมฆงศ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557.

อัยตฺเตกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ โดยในเรื่องนี้ กฎหมายได้อนุโลมให้นำมาตรา 261 ถึงมาตรา 263 และมาตรา 267 ถึงมาตรา 269 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยมีข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 12-19 รองรับถึงแนวทางในการใช้ดุลพินิจของศาลและการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยด้วย¹²⁸

มาตรการขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องคดีนี้ ประเทศไทยได้นำรูปแบบมาจาก Interim Injunction ของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นการเยียวยาความเสียหายที่มีประสิทธิภาพมากกว่าคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวประเภทอื่น กล่าวคือผู้ได้รับความเสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้พิจารณาคำขอฝ่ายเดียวในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินศาลสามารถออกคำสั่งประเภทนี้ให้แก่ผู้ยื่นคำร้องแม้ผู้ยื่นคำร้องจะยังไม่ได้ฟ้องคดีต่อศาลก็ตาม¹²⁹

3.3.5 อำนาจในการทำคำตัดสินชี้ขาดคดีหรือทำคำพิพากษา

คดีที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศพิพากษาแล้ว หากคู่ความฝ่ายใดไม่พอใจในผลของคำพิพากษาก็สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาได้ทันทีตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 กำหนดในส่วนนี้ทำให้เรื่องของระบบการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญามีความแตกต่างไปจากศาลยุติธรรม เนื่องจากผู้ที่ไม่พอใจในผลของคำพิพากษามีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลดังกล่าวไปยังศาลฎีกาโดยตรง (Leap Frog) โดยไม่จำเป็นต้องผ่านศาลอุทธรณ์อย่างกรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในระบบศาลยุติธรรม ซึ่งระบบการอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลฎีกานี้ยังใช้ในคดีของศาลชั้นอุทธรณ์ด้วย เช่น คดีของศาลล้มละลาย ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร เป็นต้น¹³⁰

เมื่อคดีทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลักษณะเป็นคดีปกครองอยู่ในเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ย่อมมีข้อสังเกตถึงความเหมาะสมของระบบวิธีพิจารณาที่ใช้อยู่ของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบันที่จะนำมาใช้กับ

¹²⁸ ลักษณะพิเศษของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (น. 520-521), เล่มเดิม.

¹²⁹ กรณีศึกษากระบวนการวิธีพิจารณาคดีพิเศษของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเพิ่มพูนประสิทธิภาพในระบบวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม (น. 42), เล่มเดิม.

¹³⁰ สิ้นหน้ พงษ์ศิริสุวรรณ. (ม.ป.ป.). *อุทธรณ์และฎีกา*. สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2557, จาก <http://www.peesirilaw.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=5385239>

คดีประเภทดังกล่าวว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีในศาล
ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนั้น ยังคงมีการนำหลักเกณฑ์หรือบทบัญญัติใน
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันมีลักษณะของวิธีพิจารณาที่ค่อนข้างไปในทางระบบกล่าวหา
มาใช้บังคับ ในกรณีที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดี
ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ไม่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้